

EVOLUȚIA STRUCTURII ETNICE ȘI CONFESIONALE A POPULAȚIEI JUDEȚULUI COVASNA, ÎNTRE 1850 ȘI 1992

Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Mezei Elemér

Lucrarea de față este una dintre primele încercări de a valorifica, într-un studiu, rezultatele ce încep să fie disponibile, pe măsură ce se derulează programul, inaugurat cu câțiva ani în urmă, de către un colectiv de cercetători de la Catedra și Laboratorul de Sociologie ale Universității "Babeș-Bolyai", program ale cărui obiective principale pot fi rezumate astfel:

a) publicarea în limba română a datelor recensămintelor efectuate în Transilvania de la mijlocul secolului trecut, pe localități grupate după actuala structură administrativ-teritorială; b) constituirea unei baze de date cu informațiile respective, care, odată stocate pe calculator, vor permite cele mai variate tipuri de analize, inclusiv reconstituirea aspectelor demografice ale oricărei arii teritoriale dorite și analiza schimbărilor de-a lungul timpului pe aceste arii.

În momentul când redactăm textul de față este finalizată operația de reconstituire a datelor recensământului (conscripției) din 1850, date care au fost deja așezate într-un volum predat spre editare. Informația a fost preluată dintr-o lucrare, apărută în 1983, sub formă dactilografiată, într-un număr de 30 de exemplare - cum se specifică pe copertă -, grație eforturilor unui colectiv de cercetători de la Institutul Central de Statistică din Budapesta, sub conducerea doctorului Dávid Zoltán, colectiv care a valorificat materialul original, cu date pe localități, descoperit în 1974 în arhiva respectivei instituții. Între timp, volumul în cauză a fost și editat sub titlul: Az 1850. Evi. Erdélyi népszámlálás, Központi Statisztikai Hivatal Budapesta, 1994.

Dat fiind faptul că în comunitatea istoricilor activitatea noastră este puțin cunoscută iar pentru mulți ar putea părea ciudată și oricum lipsită de consistența conferită de cunoașterea detaliată a epocii în care s-au făcut înregistrările și a problemelor legate de aceste conscripții și recensăminte, cunoaștere care este apanajul istoricului credem că sunt necesare câteva cuvinte explicative spre a motiva acțiunea noastră, demersurile pe care le facem și finalitatea lor.

Mai, întâi să specificăm că activitatea întreprinsă de noi este una prin excelență demografico-statistică și nu istorică. Nu ne propunem să reconstituim informații prin cercetări de arhive sau de altă natură, ci să preluăm o informație existentă și s-o reproducem într-o formulă nouă, accesibilă publicului larg, inclusiv din punctul de vedere al limbii. De asemenea, nu ne interesează orice informație statistică, ci numai cea care acoperă integral cel puțin vechiul Principat al Transilvaniei și care provine din înregistrări ce pot fi asimilate cu recensămintele și oferă date la nivel de localități. Această ultimă cerință este esențială, fiindcă numai în felul acesta se poate asigura comparabilitatea informațiilor în timp, căci toate celelalte unități administrative au fost atât de variabile încât practic nu se regăsesc două recensăminte consecutive care să nu fie diferite din acest punct de vedere.

Strategia adoptată de noi se poate rezuma, pe scurt, în felul următor. Pornim, așa cum am spus, de la localități ca elemente primare de înregistrare. Firește, nici mulțimea localităților nu este constantă, chiar pe un același areal geografic; unele localități apar, altele dispar - fizic, dar, de cele mai multe ori, prin decizii administrative - unele se contopesc, altele se despart, dar aceste modificări nu ridică probleme insurmontabile în comparații, dacă se iau,

în astfel de cazuri, în considerare populațiile reunite, pentru momentele când localitățile au fost (sunt) separate. Oricum, pentru a aduce la același numitor diversitatea situațiilor, a fost nevoie să alegem un punct de reper, respectiv o structură menținută fixă, pe care să reproducem toate datele, indiferent de modul de organizare a rețelei de localități la vremea fiecărui recensământ. Am optat pentru actualele localități, grupate în comune (orașe) și județe, adică pentru structura administrativ-teritorială existentă la ultimul recensământ, în 1992. Desigur că nici această structură nu va rămâne nemodificată - unele schimbări petrecându-se chiar din 1992 până azi - dar ea este totuși mai familiară omului din zilele noastre și dată fiind stocarea informației sub formă de bază de date, pe localități, orice schimbare de arondare a localităților se poate opera foarte ușor.

Este, credem, limpede că activitatea legată de preluarea datelor fiecărui recensământ este destul de dificilă; ea nu se reduce, nici pe departe la o simplă traducere în limba română a rubricilor tabelelor sau a numelor localităților (pentru o perioadă de până la primul război mondial, când informația e în limba maghiară) ori la o copiere de cifre (pentru cea ulterioară). De fiecare dată e nevoie de realizarea corespondenței între cele două rețele de localități - corespondență ce nu este biunivocă - iar această operație nu devine automată după parcurgerea unui recensământ, ci trebuie practic mereu reluată de la capăt atunci când se trece la recensământul următor.

În ceea ce privește forma de prezentare a datelor, ni s-a părut necesar să evidențiem nu numai localitățile actualmente existente deci cele ce constituie scheletul permanent pe care vor fi structurate toate informațiile ulterioare, ci să reluăm și situația fiecărei localități așa cum era la momentul recensământului. Pentru a satisface ambele cerințe am ales o soluție relativ simplă. Am pornit de la constatarea că lucrăm cu patru tipuri de localități:

a) Cele care există azi, existau și în momentul recensământului și nu s-au modificat prin diviziuni sau contopiri.

b) Cele care există azi și sunt rezultatul contopirii a două sau mai multe unități recensate distinct (pe care le vom numi, pe scurt, localități compuse). Aici apar, mai cu seamă legat de identificare, două posibilități:

b1) numele noii localități este cel al uneia dintre cele vechi (lucru ce se întâmplă când o localitate e "absorbită" de alta - cazul satelor din apropierea orașelor fiind tipic în acest sens);

b2) noua localitate a primit o denumire ce nu coincide cu a nici uneia din cele existente.

c) Cele care au dispărut (ca localități).

d) Cele care există azi dar nu existau (ca localități distincte) în momentul recensământului.

Prima și ultima categorie nu ridică nici un fel de probleme în privința reproducerii informației; singura grijă a constat în identificarea corectă a așezărilor existente la ambele momente și în verificarea faptului că ultimele au apărut efectiv după data recensământului respectiv, deci că nu e vorba de omisiuni sau de greșeli de identificare. Localitățile existente astăzi dar lipsă la momentul recensământului nu vor fi trecute în volumele ce vor fi publicate, căci numărul lor este foarte mare și ar ocupa, de prisos, mult spațiu. E vorba, în principal de acele minuscule cătune întâlnite în Transilvania în număr mare, mai ales în Munții Apuseni dar și în Câmpia Transilvaniei, așezări care, după 1950, au primit statutul de localitate și apar cu populație prima dată în recensământul din 1956.

Pentru celelalte două categorii care sunt - de regulă, dar nu întotdeauna - complementare, căci orice contopire presupune dispariția ca entitate a cel puțin uneia din localități, dar nu orice dispariție este rezultatul contopirii), am trecut pe o linie datele corespunzătoare

localității compuse (deci suma componentelor ei) și pe alte linii - distincte prin fondul caracterelor și prin modul de scriere - cifrele corespunzătoare localităților așa cum au apărut ele în recensământ, inclusiv pentru cea care poartă același nume (dacă e cazul) ca și localitatea compusă.

Iată câteva exemple, preluate din județul Covasna.

Comuna Cernat

1. Cernat
- Cernatu de Jos
- Cernatu de Sus

2. Albiș

3. Icafalău

Total

Comuna Ghidfalău

1. Ghidfalău

2. Angheluș

3. Fotoș

Fotoș

Mărtinuș

4. Zoltan

Zoltan

Etfalău

Total

Comuna Ozun

1. Ozun

2. Bicfalău

3. Lisnău

4. Măgheruș

5. Sântionlunca

Lunca

Sântion

Total

Pentru comuna Cernat, înseamnă că, la 1850, aveam patru localități iar actualmente numai trei (cele marcate cu bold și numerotate). Populația localității Cernat de azi se reconstituie, pentru 1850, însumând pe cea a satelor Cernatu de Jos și Cernatu de Sus, care nu mai apar acum ca atare, dar situația lor de atunci este și ea transcrisă în volumul nostru. Pentru comuna Ghidfalău, lucrurile sunt similare, doar că aici avem două cazuri de localități compuse - Fotoș și Zoltan - ale căror denumiri apăreau și la 1850, actualele localități formându-se prin contopirea cu așezări cu nume diferit, nume care azi nu mai apare. La Ozun, în afară de faptul că evidențiem actuala localitate compusă Sântionlunca, se observă că lista cuprinde doar cinci sate ale comunei din cele șapte existente azi, două - Lisnău Vale și Valea Ozunului - nefiind menționate ca atare în 1850. Toate localitățile de acest din urmă tip, de categoria d), din clasificarea de mai sus, lipsesc din volumul cu datele unui recensământ, dar ele figurează în baza de date și atunci când vor apare recensate separat, populația le va fi atașată imediat.

Se mai cuvine menționat că distincția între cele patru tipuri de localități este specifică fiecărui moment de recensământ, adică, de fiecare dată lucrurile se schimbă, singurul element ce rămâne constant fiind rețeaua actuală de localități din rândul căreia vor fi evidențiate

sub formă tipărită doar cele cărora li se alocă populație (celelalte rămân în memoria calculatorului cu efective nule). Această schimbare continuă face ca, pe măsura derulării cercetării noastre, să producem și un soi de dicționar al localităților, în dinamica lor.

Schema de stocare a datelor adoptată ne va permite ca, după ce sunt introduse pe calculator informațiile din mai multe recensăminte, acestea să poată fi analizate în "curgerea" lor, lucru ce ne ajută la depistarea și corectarea eventualelor erori. De altfel, ideea de a aduce datele dinspre trecut spre prezent am îmbrățișat-o și pentru motivul că parcurgerea drumului pe această direcție înseamnă practic verificarea destinului fiecărei localități deci eliminarea multor posibile erori ce ar fi fost comise dacă s-ar fi pornit învers, de la localitățile actuale spre cele din trecut. Pentru că vom lua ca reper de comparație cifrele recensământului din 1850, să mai subliniem că datele acestuia au fost, înainte de a fi considerate definitive, coroborate cu cele ale recensămintelor din 1857 și 1880, volume ce sunt și ele în curs de pregătire.

Să spunem două-trei cuvinte despre această conscripție din 1850, mai puțin cunoscută decât altele, preluând din informațiile și aprecierile celor care s-au ocupat cu adunarea datelor într-un volum.

Recensământul din 1850 se înscrie în rândul primelor acțiuni ale guvernării militare austriece asupra teritoriului transilvan, după înăbușirea revoluției de la 1848-49, fiind parte organică a unui complex de acțiuni similare desfășurat și în restul provinciilor. Pentru Transilvania, Guvernul a emis ordinul de efectuare a recensământului la 2 aprilie 1850, lucrările efective de înregistrare începând în vara aceluiași an și terminându-se, în general, până la finele lui. Totalurile finale, înaintate autorităților datează din 10 mai 1851. Munca de culegere a datelor a fost efectuată în comun de către autoritățile militare (un ofițer și un grăfier) și cele civile (primarul și doi consilieri), acestora adăugându-li-se și un membru al poliției și preotul. Informațiile despre fiecare familie, casă și persoană s-au înregistrat la primărie, pe baza declarațiilor capului de familie.

În 1850, împărțirea administrativă a teritoriului Transilvaniei diferă foarte mult de împărțirile anterioare și ulterioare. Comitatele și scaunele au fost înlocuite cu cinci districte militare, și anume cele de la Alba Iulia, Cluj, Sibiu, Reteag și Odorhei. Separat de aceste districte, în recensământ mai figurează și teritoriile celor două regimente românești de graniță: regimentul I cuprinde localitățile din zonele Făgărașului și Hunedoarei, iar regimentul II, localitățile din zona Năsăudului. Aici în aceste zone, spre deosebire de teritoriile celor două regimente secuiești unde nu apare o astfel de distincție, populația militară și cea civilă a fost înregistrată separat, în sensul că o localitate se poate afla, în recensământ, în două locuri, o dată cu populația militară și altă dată cu cea civilă. De aceea, în volumul nostru, pe lângă faptul că am precizat, în paranteză, de câte ori a fost cazul, că e vorba de populație militară, localitățile cu ambele tipuri de populație sunt prezentate, formal, ca și localitățile compuse, menționate mai sus. Astfel ca să luăm un caz concret, pentru localitatea Hațeg, județul Hunedoara, în textul redactat de noi se vor găsi trei linii de cifre: una de total, una pentru populația civilă și alta pentru cea militară, așezate astfel:

I. Hațeg

Hațeg

Hațeg (populație militară)

În ceea ce privește rubricile pe care le conține recensământul din 1850 nu vom face prea multe comentarii, căci le vom evidenția imediat pe toate, așezând în ele populația actualului județ Covasna. Să menționăm doar că, spre deosebire de recensămintele maghiare ulte-

rioare, când populația apare doar după limba maternă, aici avem distribuția locuitorilor Transilvaniei simultan după etnie și confesiunea religioasă, informații pe care le considerăm extrem de importante și care ne vor ajuta să evaluăm cifrele și din alte recensăminte de mai târziu. Firește că nu putem privi cu o încredere deplină nici datele acestei conscripții. În situația tulbură de după revoluție au putut interveni multe distorsiuni de înregistrare în unele localități. De altfel și specialiștii maghiari recunosc existența unor posibile surse de erori, dar apreciază că acestea - erorile - nu depășesc 5%, la nivelul populației totale, ceea ce, dacă e adevărat, înseamnă că, pentru acele timpuri, s-a realizat totuși o bună înregistrare. Noi nu îndrăznim să facem astfel de estimări. În ceea ce ne privește, am realizat comparații - deocamdată numai prin inspecție vizuală - cu datele recensămintelor din 1857 și 1880 și am descoperit unele cifre îndoielnice, asupra cărora, în volumul nostru, am atras atenția.

*
* *

Transpunerea informației pe localități ne-a permis să realizăm fără probleme reconstituirea, pentru 1850, a configurației județului Covasna de astăzi. Profitând și de ocazia că Direcția Județeană de Statistică Covasna a editat în 1994 un volum cu datele recensământului din 1992 (multe din ele la nivel de localități), am încercat o foarte sumară și nepretențioasă analiză a schimbărilor în structura etnică de pe acest teritoriu, petrecute între cele două momente separate de o distanță de aproape un secol și jumătate. Firește, e vorba numai de capetele unui lung parcurs și pentru a înțelege mai bine schimbările, va fi nevoie să vedem ce s-a întâmplat și de-a lungul respectivului interval. Aceasta o vom putea face când seria de date va fi completă.

Înainte de a vorbi despre schimbări să prezentăm, așa cum am promis, datele, însumate la nivel de județ, pentru toate rubricile recensământului din 1850:

Case	23.610
Locuințe	27.462
Populația de drept	114.390
Plecați	1.379
Străini	629
Populația prezentă	113.640
Bărbați - Total	56.934
- Necăsătoriți	32.996
- Căsătoriți	22.536
- Văduvi	1.402
Număr de bărbați incorporabili, 16-26 ani	7.213
Femei - Total	57.456
- Necăsătorite	30.167
- Căsătorite	22.605
- Văduve	4.684

Populația după naționalitate:

Români	16.139
Maghiari	36.972
Secui	57.725
Sași	88
Germani	64
Țigani	3.038
Armeni	127
Evrei	69
Alte naționalități	168

Populația după religie:

Ortodocși	12.236
Greco-catolici	5.392
Romano-catolici	37.311
Reformați	52.992
Evangelici	100
Unitarieni	6.291
Izraeliți	68

Animale:

Cai	5.313
Bovine	20.310

După cum se observă, nici la 1850 și nici astăzi, în zona județului Covasna nu trăiau, în afară de secui, unguri și români alte etnii semnificative numeric, lăsând la o parte țiganii, pentru care, mai ales la ultimul recensământ, cifrele sunt îndoielnice. Prin urmare, dacă reunim secuii cu mahiarii - și le spunem, simplu, maghiari -, problema esențială a comparației, din punctul de vedere al compoziției etnice, la 1850 și 1992, se reduce la a vedea cum au evoluat localitățile din punctul de vedere al ponderii populației românești și maghiare. Tabelul 1 prezintă în sinteză situația de ansamblu și pe mediile (actuale) urban și rural.

După cum se observă, între 1850 și 1992, populația județului Covasna s-a dublat, trecând de la circa 114 mii la 233 de mii. Componenta românească a populației a cunoscut o dinamică mai accentuată decât cea maghiaro-secuiască, amplificându-se de 3,38 ori față de 1,85 ori aceasta din urmă. Așa cum era de așteptat, cea mai importantă creștere generală s-a înregistrat în mediul urban (spor de 6,14 ori față de doar 1,17 ori în mediul rural). Tot cum era de așteptat, a crescut, în orașe, proporțional mai mult populația românească: de 11,40 ori față de 5,46 ori cea maghiară. Faptul este explicabil dacă se ia în considerare cifra foarte redusă a românilor, la mijlocul secolului trecut, din localitățile ce formează orașele actuale: doar 2.695, ceea ce explică și de ce, paralel cu acest spor relativ mai mare al românilor, sporul absolut de populație urbană este net în favoarea maghiarilor: circa 74 de mii față de 28 de mii de români. Ceea ce probabil era mai puțin de așteptat e faptul că și în rural sporul - relativ și absolut - al populației românești a fost mai intens. În vreme ce populația maghiară a crescut

Tabelul 1. Populația județului Covasna la 1850 și 1992, pe medii și pe principalele naționalități

	<i>Total</i>	<i>Români</i>	<i>Maghiari</i>
<i>Populația totală</i>			
1850	114.390	16.139	94.697
1992	233.256	54.586	175.502
Creștere absolută	+118.866	+38.447	+80.805
Creștere relativă	2,04 ori	3,38 ori	1,85 ori
<i>Populația rurală</i>			
1850	94.363	13.444	78.080
1992	110.351	23.872	84.803
Creștere absolută	+15.988	+10.428	+6.723
Creștere relativă	1,17 ori	1,78 ori	1,09 ori
<i>Populația urbană</i>			
1850	20.027	2.695	16.617
1992	122.905	30.714	90.699
Creștere absolută	+102.878	+28.019	+74.082
Creștere relativă	6,14 ori	11,40 ori	5,46 ori

doar cu 9% (respectiv 6,7 mii de persoane), românii din rural au crescut cu 78% (10,4 mii, deci ceva mai mult și în cifre absolute). Urmare a acestor evoluții, ponderea populației românești și maghiare din județul Covasna s-a modificat în sensul evidențiat în tabelul 2.

Tabelul 2. Modificarea ponderii populației românești și maghiare a județului Covasna, între 1850 și 1992, pe total județ și pe medii (%)

	Recensământul 1850			Recensământul 1992		
	<i>Români</i>	<i>Maghiari</i>	<i>Alții</i>	<i>Români</i>	<i>Maghiari</i>	<i>Alții</i>
Populația totală	14,1	82,8	3,1	23,4	75,2	1,4
Populația rurală	14,2	82,7	3,1	21,6	76,8	1,6
Populația urbană	13,5	83,0	3,5	25,0	73,8	1,2

Se observă că avem de a face cu o creștere a ponderii populației românești, de la 14,1% la 23,4%, pe ansamblul populației, creșterea fiind cu ceva mai mare în mediul urban. Totuși sporul procentului de români în orașe nu este nici pe departe atât de mare cum s-ar bănuia în lipsa acestor date exacte. În adevăr, ținând seama de intervalul lung de timp dintre cele două recensăminte și de faptul că aproximativ jumătate din acest interval (și tocmai în perioada recentă) teritoriul s-a aflat în cadrul României, ceea ce, prin forța lucrurilor a condus la un influx de populație românească în urban, reclamată de sectorul administrativ, dar și de dezvoltarea industrială ce a atras populație din toate zonele țării, nu ar fi fost deloc de neașteptat o creștere mai serioasă a volumului și procentului de români. Notabil este faptul că elementul românesc și-a sporit ponderea și în mediul rural, în ciuda faptului că, așa cum se va vedea există situații clare de “dispariție” a românilor din anumite localități.

Detaliind situația la nivelul actualelor unități administrative ale județului (5 orașe și 33 de comune rurale), se obțin, pentru români și maghiari, procentele din tabelul 3, cu specificarea că diferența până la 100% o reprezintă celelalte etnii. De asemenea vom observa că, în vederea unei corecte comparații, trebuie reunite populațiile a trei comune: Barcani, Comandău și Zagon, căci trei din satele primei comune și singura localitate a celei de a doua nu existau la 1850 ca unități distincte, ele desprinzându-se ulterior din cele două sate ale ultimei comune (Zagon și Păpăuți). De altfel, situația concretă a tuturor satelor apărute după 1850 se va vedea în tabelul ce încheie textul de față; celelalte cazuri de sate nou apărute nu modifică situația comunelor sau orașelor în ansamblu.

Tabelul 3. Modificarea ponderii populației românești și maghiare în orașele și comunele județului Covasna, între 1850 și 1992

	Recensământul 1850			Recensământul 1992	
	Români	Maghiari		Români	Maghiari
<i>Orașe</i>					
1. Sfântu Gheorghe	12,6	82,6		23,5	74,7
2. Baraolt	7,2	89,3		3,2	96,2
3. Covasna	16,8	80,8		31,3	67,5
4. Întors.Buzăului	99,5	0,2		98,9	1,0
5. Târgu Secuiesc	0,4	95,4		7,9	91,6

În linii mari, se observă că modificarea ponderii uneia din cele două componente etnice conduce la modificarea, în sens invers, a ponderii celeilalte. Nu întotdeauna se întâmplă exact așa, căci mai există - e drept, în volume și proporții mici - și alte naționalități, dintre care țiganii - respectiv înregistrarea țiganilor - ar merita un studiu aparte. Acceptând că o variație a procentelor de maghiari și români de până la 2,5 puncte, în sus sau în jos, indică practic o stabilitate a ponderii etniei în cauză, am realizat, în tabelul 4, o sinteză a situației, la nivelul unităților administrative de astăzi (comune și orașe actuale, cu toate localitățile componente și aparținătoare).

Fără a intra în detalii, care se pot percepe ușor privind tabelele 3 și 4, să observăm că, din cele 5 orașe, doar în două - Sfântu Gheorghe și Covasna - populația românească a crescut ceva mai serios ca pondere; în unul (Târgu Secuiesc) creșterea a fost mică, în altul (Întorsura Buzăului) e o stagnare căci el era și a rămas pur românesc, iar în Baraolt se constată o scădere a ponderii - care era, e drept, mică - a românilor și o creștere a celei - deja mari - a maghiarilor.

Pentru comune lucrurile stau astfel:

- ponderea românilor a crescut în 10 (între care și cele 3 reunite), a rămas constantă în 10 și a scăzut în 13;
- ponderea maghiarilor a crescut în 15, a rămas aceeași în 9 și a scăzut în 9 (inclusiv cele 3 reunite).

Numeric deci, în termeni de comune, "avantajul" este de partea maghiarilor, dar, în cifre de populație, sporul este, cum s-a văzut, mai mare la români. Dar iată care sunt cele mai însemnate creșteri de procente (comunele în care ponderile au sporit cu cel puțin 10 puncte procentuale):

Tabelul 3 (continuare)

Comune	Recensământ 1850		Recensământ 1992	
	Români	Maghiari	Români	Maghiari
1. Aita Mare	12,5	82,2	8,7	91,1
2. Bățani	8,8	89,9	4,2	92,6
3. Belin	25,2	68,3	47,2	51,1
4. Bodoc	1,5	96,9	2,4	97,6
5. Boroșneu Mare	1,5	95,7	3,5	90,9
6. Brateș	*	98,7	0,4	99,6
7. Brăduț	3,3	92,9	7,5	92,3
8. Brețcu	39,0	59,5	25,2	69,6
9. Cătălina	0,2	97,2	1,0	98,2
10. Cernat	8,3	88,7	1,1	98,9
11. Chichiș	36,1	61,4	45,1	54,6
12. Dobârlău	91,4	3,7	99,5	0,5
13. Ghelinta	1,9	93,5	1,3	98,7
14. Ghidfalău	2,0	96,3	0,7	99,3
15. Hăghig	38,0	53,2	50,9	38,8
16. Ilieni	22,9	73,5	11,7	87,9
17. Lemnia	4,1	94,8	0,5	99,4
18. Malnaș	44,4	49,2	1,7	98,2
19. Moacșa	0,2	97,0	1,3	97,4
20. Ojdula	4,9	93,8	5,0	93,0
21. Ozun	22,8	74,0	11,4	88,1
22. Poian	3,1	95,5	0,4	99,6
23. Reci	5,7	92,0	1,1	98,6
24. Sânzieni	0,2	99,3	0,1	99,6
25. Sita Buzăului	98,5	1,5	99,8	0,2
26. Turia	3,4	94,2	0,5	99,5
27. Valea Crișului	4,6	92,1	1,3	98,6
28. Vâlcele	59,6	34,1	66,4	21,4
29. Vârghiș	10,6	81,4	1,8	97,1
30. Zăbala	4,0	93,6	19,1	75,8
31-33. Zagon+ Barcani+Comandău	21,9	74,9	64,9	34,6

Notă: *) - sub 0,1%

Pentru români:

Belin (25 % la 47 %)

Hăghig (38 % la 51 %)

Zăbala (4 % la 19 %)

Zagon+Barcani+Comandău (22 % la 65 %)

Pentru maghiari:

Brețcu (60 % la 70 %)

Cernat (89 % la 99 %)

Ilieni (74 % la 88 %)

Malnaș (49 % la 98 %)

Ozun (74 % la 88 %)

Vârghiș (81 % la 97 %)

Și cele în care s-au redus în aceeași măsură:

Pentru români:

Brețcu (39% la 25 %)

Ilieni (23% la 12 %)

Malnaș (44% la 2 %)

Ozun (23% la 11 %)

Pentru maghiari:

Belin (68 % la 51 %)

Hăghig (53 % la 39 %)

Vâlcele (34 % la 21 %)

Zăbala (94 % la 76 %)

Zagon+Barcani+Comandău

(75 % la 35 %)

Se vede deci că, în cele mai multe cazuri de creșteri și scăderi de ponderi, variațiile nu sunt foarte mari; doar 4-6 comune au cunoscut asemenea schimbări structurale mai însemnate. În majoritatea cazurilor evidențiate în tabelul 3, sporirea ponderii populației maghiare s-a făcut prin creșteri de la valori aflate spre 90% la valori ce se găsesc acum aproape de 99%, deci și prin diminuarea până spre dispariție a mai multor comunități românești, care, la 1850, numărau un efectiv mic de membri.

Tabelul 4. Sinteza evoluției procentuale a ponderii românilor și maghiarilor, în orașele și comunele județului Covasna, între 1850-1992

<i>Procentul de români</i>			<i>Procentul de maghiari</i>		
în creștere	staționar	în scădere	în creștere	staționar	în scădere
Sf.Gheorghe	Înt.Buzăului	Baraolt	Baraolt	Înt.Buzăului	Sf.Gheorghe
Covasna					Covasna
Tg.Secuiesc					Tg. Secuiesc
	Bodoc	Aita Mare	Aita Mare	Bodoc	
Belin		Băjani	Băjani		Belin
Brăduț	Boroșneu M.			Brăduț	Boroșneu M.
	Brateș	Brețcu	Brețcu	Brateș	
Chichiș	Cătălina	Cernat	Cernat	Cătălina	Chichiș
Dobârlău	Ghelința		Ghelința	Dobârlău	
Hăghig	Ghidfalău		Ghidfalău		Hăghig
		Ilieni	Ilieni		
		Lemnia	Lemnia		
	Moacșa	Malnaș	Malnaș	Moacșa	
	Ojdula	Ozun	Ozun	Ojdula	
		Poian	Poian		
	Sânzieni	Reci	Reci	Sânzieni	
Vâlcele	Sita Buz.	Turia	Turia	Sita Buz.	Vâlcele
Zăbala		Vi. Crișului	Vi. Crișului		Zăbala
Zagon+ Barcani+ Comandău		Vârghiș	Vârghiș		Zagon+ Barcani+ Comandău

Dar asemenea situații mai relevante trebuie căutate la nivel de localități, fiindcă proporțiile pe comune pot deriva - și, în multe cazuri, efectiv derivă - din situații foarte diferite la nivel de sate. În scopul evidențierii intensității reducerii populației românești din localitățile covășnene - problemă mult vehiculată în presa noastră, în ultima vreme - am întocmit o listă a acelor așezări (indicând în paranteză orașul sau comuna) în care populația românească a scăzut cu mai mult de 20 de persoane, listă care cuprinde 6 clase, în funcție de nivelul efectivelor ce s-au modificat și de intensitatea declinului (prima cifră indicând populația românească, în 1850, iar a doua, în 1992):

A. Localități cu până la 50 de români, în 1850, în care aceștia practic au dispărut:

1. Bodoș (Baraolt) - 26; 3
2. Micloșoara (Baraolt) - 37; 9
3. Boroșneu Mic (Boroșneu Mare) - 40; 7
4. Filia (Brăduț) - 28; 4
5. Ghidfalău (Ghidfalău) - 29; 7
6. Măgheruș (Ozun) - 45; 0.

B. Localități cu 51 - 100 români, în care numărul acestora s-a redus substanțial (cu peste 30 persoane):

1. Chilieni (Sfântu Gheorghe) - 56; 25
2. Căpeni (Baraolt) - 93; 22

C. Localități cu 51 - 100 români, în care aceștia practic au dispărut:

1. Racoșul de Sus (Baraolt) - 85; 5
2. Bățanii Mici (Bățani) - 62; 1
3. Icfalău (Cernat) - 62; 0
4. Poian (Poian) - 99; 1

D. Localități cu 101 - 200 români, în care numărul acestora s-a redus substanțial (cu peste 30 persoane):

1. Aita Mare (Aita Mare) - 122; 76
2. Aita Medie (Aita Mare) - 209; 83
3. Bățanii Mari (Bățani) - 148; 69
4. Aita Seacă (Bățani) - 158; 47
5. Vârghiș (Vârghiș) - 156; 35
6. Arcuș (Vl. Crișului) - 108; 26

E. Localități cu 101-200 români, în care aceștia aproape au dispărut:

1. Ilieni (Ilieni) - 109; 17
2. Lemnia (Lemnia) - 172; 14
3. Vl. Zălanului (Malnaș) - 135; 6
4. Bicfalău (Ozun) - 164; 18
5. Sânnionlunca (Ozun) - 184; 7
6. Reci (Reci) - 128; 17
7. Turia (Turia) - 141; 18

F. Localități cu peste 200 români, în care numărul acestora s-a redus substanțial:

1. Brețcu (Brețcu) - 1181; 747 (în %: 40; 26)
2. Mărtănuș (Brețcu) - 360; 205 (în %: 44; 24)
3. Dobolii de Jos (Ilieni) - 530; 192 (în %: 53; 34)

G. Localități cu peste 200 români, în care aceștia aproape au dispărut:

1. Cernat (Cernat) - 340; 43
2. Micfalău (Malnaș) - 674; 23

3. Bixad (Malnaş) -378; 11

4. Lisnău+Lisnău Vale (Ozun) - 469; 8 în Lisnău și 53 în Lisnău Vale,

Sunt deci peste 30 de localități în care elementul românesc a pierdut teren, în cifre absolute de populație, în favoarea celui maghiar, însă, firește, mai semnificative sunt cazurile de la coada listei, dat fiind că aici sunt evidențiate situațiile unde comunitatea românească respectivă avea, la mijlocul secolului trecut, o consistență serioasă, ceea ce înseamnă că stingerea ei nu poate fi pusă pe seama unui fenomen "natural" de asimilare, specific minorităților reduse și izolate în masa de majoritari.

O privire aruncată asupra localităților județului Covasna, la 1850 și 1992, din perspectiva compoziției etnice, ne arată că în această zonă au predominat și predomină localitățile monoetnice, respectiv acelea în care o etnie deține o majoritate covârșitoare din populație, de pildă, peste 90%. În afara acestei etnii dominante numeric - maghiară, de cele mai multe ori, sau română - există aproape peste tot și persoane din cealaltă etnie precum și din altele, țigani, de regulă, așa cum am mai spus, dar numărul persoanelor de altă naționalitate decât română sau maghiară a fost și în 1850 și este și azi relativ mic. Mai mult chiar, se observă, pentru o gamă foarte largă de cazuri, o tendință de - să-i zicem - "organizare etnică", în sensul că procentele etniei dominante sunt, în 1992, mult mai aproape de 100% decât erau în 1850.

În loc de comentarii, reproducem, în final, lista tuturor localităților județului Covasna, așa cum apar în structura administrativă în 1992, cu procentele de români și maghiari, alăturând aceeași structură etnică la 1850. Să mai menționăm că din cele 128 de localități, la ultimul recensământ s-a înregistrat una fără populație Merișor (Sita Buzăului) și una doar cu 4 locuitori, Cărpineni (Poian), motiv pentru care acestea apar în tabel fără procente (semnele distinctive fiind ** și respectiv *). De asemenea, un număr de 23 de sate nu existau (ca localități de sine stătătoare la 1850), situație care va fi marcată prin semnul ##. Dacă pentru localitățile existente atunci și inexistente astăzi (situații pe care nu le mai menționăm aici) nu apar probleme întrucât populația lor, a fost inclusă, prin procedura de lucru explicată la început, în populația localităților de azi, cele 23 de sate nou apărute afectează comparațiile pentru localitățile din care ele s-au desprins și în care era cuprinsă populația lor la 1850 (firește, când nu este vorba de localități absolut noi). De aceea, unele dintre schimbările procentuale din tabelul 5 sunt influențate și de modificarea elementelor ce se compară. Pentru o deplină corectitudine a demersului comparativ, populația celor 23 de sate a fost adăugată celei a localităților din care s-au desprins, evidențiindu-se în tabel, la sfârșitul comunei și cu alte caractere, structura etnică a acestor localități reunificate.

Tabelul 5. Ponderea populației românești și maghiare în localitățile județului Covasna, la 1850 și 1992 (în %)

Recensământul 1850				Recensământul 1992	
Localitatea	Oraș/comună	Români	Maghiari	Români	Maghiari
Municipii și orașe					
1.Sf. Gheorghe	Sf. Gh.	14,8	79,6	23,8	74,3
2.Chilieni	"	10,3	86,8	3,9	96,1
3.Coșeni	"	1,2	98,1	3,6	96,4
4.Baraolt	Baraolt	7,8	89,0	4,6	94,6
5.Biborțeni	"	2,6	97,0	0,4	99,5
6.Bodoș	"	5,7	94,3	0,7	100,3
7.Căpeni	"	10,4	88,4	1,8	98,1
8.Micloșoara	"	4,8	98,3	1,7	97,9
9.Racoșul de Sus	"	9,7	84,7	0,5	99,4
10.Covasna	Covasna	20,1	77,0	32,6	66,3
11.Chiuruș	"	0	100	0,2	99,7
12.Înt. Buzăului	Înt. Buz.	99,1	0,2	98,7	1,2
13.Brădet	"	##	##	100	0
14.Floroaia	"	##	##	99,8	0,2
15.Scădoasa	"	##	##	98,4	1,6
Înt. Buz. + Brădet + Floroaia + Scădoasa		99,1	0,2	98,9	1,0
16.Tg. Secuiesc	Tg. Sec.	0,6	94,4	8,5	91,1
17.Lunga	"	0	97,7	0,5	99,5
Comune					
18.Aita Mare	Aita Mare	9,7	82,8	7,9	91,9
19.Aita Medie	"	14,9	81,7	9,6	81,7
20.Barcani	Barcani	##	##	98,9	1,0
21.Lădăuți	"	##	##	100	0
22.Sărămaș	"	##	##	99,9	1
23.Valea Mare	"	78,1	7,9	96,3	1,2
24.Bățanii Mari	Bățani	10,0	89,9	3,7	94,3
25.Aita Seacă	"	10,6	86,6	5,3	94,7
26.Bățanii Mici	"	11,5	86,8	0,2	99,8
27.Herculan	"	2,1	97,7	6,7	83,8
28.Ozunca-Băi	"	##	##	0	100
Bățanii Mari + Ozunca Băi		10,0	89,9	3,6	91,9

29. Belin	Belin	25,2	68,3	13,4	85,6
30. Belin Vale	"	##	##	96,6	0,6
<i>Belin + Belin Vale</i>		<i>25,2</i>	<i>68,3</i>	<i>47,2</i>	<i>51,1</i>
31. Bodoc	Bodoc	1,2	98,4	4,3	95,7
32. Olteni	"	1,3	96,5	0,3	99,7
33. Zălan	"	2,1	95,6	0,3	99,7
34. Boroșneu Mare	Boroș. M.	0	95,5	2,4	90,2
35. Boroșneu Mic	"	8,0	91,6	1,8	92,8
36. Dobolii de Sus	"	0,9	97,7	1,9	82,0
37. Leț	"	0,5	97,7	7,6	92,4
38. Tufalău	"	0,6	93,2	3,5	96,0
39. Valea Mică	"	##	##	0	100
<i>Boroșneu Mic</i>		<i>8,0</i>	<i>91,6</i>	<i>1,7</i>	<i>93,3</i>
<i>+ VI Mică</i>					
40. Brateș	Brateș	0	98,9	0,9	99,1
41. Pachia	"	0,1	98,3	0	100
42. Telechia	"	0	98,8	0,2	99,8
43. Brăduț	Brăduț	1,4	98,6	0,2	99,8
44. Doboseni	"	4,8	86,3	22,9	76,5
45. Filia	"	3,4	92,7	0,3	99,7
46. Tălișoara	"	4,0	93,0	1,2	98,8
47. Brețcu	Brețcu	39,7	58,2	26,3	73,6
48. Mărtănuș	"	43,8	54,5	24,2	55,5
49. Oituz	"	2,5	89,1	19,0	71,2
50. Cătălina	Cătălina	0	98,7	1,1	97,8
51. Hătiuca	"	0	100	0,2	99,3
52. Imeni	"	0	94,6	1,0	98,3
53. Mărcușa	"	0,5	94,6	0,2	96,8
54. Mărtineni	"	0,2	98,9	0,3	99,7
55. Cernat	Cernat	10,3	85,3	1,3	98,7
56. Albiș	"	0	100	0,5	99,5
57. Icafalău	"	8,7	90,6	0	100
58. Chichiș	Chichiș	36,1	61,4	11,7	87,9
59. Băcel	"	##	##	99,1	0,8
<i>Chichiș + Băcel</i>		<i>36,1</i>	<i>61,4</i>	<i>45,1</i>	<i>54,6</i>
60. Comandău	Comandău	##	##	6,7	91,8
61. Dobârlău	Dobârlău	86,7	5,3	99,5	0,4
62. Lunca Mărcușului	"	##	##	100	0
63. Mărcuș	"	97,5	1,6	100	0
64. VI. Dobârlăului	"	##	##	98,0	2,0
<i>Dobârlău +</i>		<i>86,7</i>	<i>5,3</i>	<i>99,2</i>	<i>0,8</i>
<i>VI Dobâr.</i>					
<i>Mărcuș +</i>		<i>97,5</i>	<i>1,6</i>	<i>100</i>	<i>0</i>
<i>Lunca Mărc.</i>					

65. Ghelintă	Ghelintă	2,3	92,5	1,3	98,6
66. Harale	"	0	99,3	0,7	99,3
67. Ghidfalău	Ghidfalău	3,7	94,0	0,6	99,4
68. Angheluș	"	1,6	96,2	0,9	99,1
69. Fotoș	"	0,8	98,8	0	100
70. Zoltan	"	1,1	97,5	1,3	98,7
71. Hăghig	Hăghig	38,0	53,2	42,7	50,0
72. Iarăș	"	##	##	78,8	0,8
<i>Hăghig + Iarăș</i>		<i>38,0</i>	<i>53,2</i>	<i>50,9</i>	<i>38,8</i>
73. Ilieni	Ilieni	8,3	86,6	1,7	98,2
74. Dobolii de Jos	"	53,0	43,8	33,5	65,8
75. Sâncrăieni	"	2,8	96,3	2,9	96,8
76. Lemnia	Lemnia	0,6	91,5	0,7	99,3
77. Lutoasa	"	0	100	0,2	99,6
78. Mereni	"	0	100	0,4	99,5
79. Micfalău	Malnaș	64,9	22,3	1,2	98,8
80. Bixad	"	46,5	49,6	0,6	99,3
81. Malnaș	"	1,6	97,6	1,8	97,7
82. Malnaș-Băi	"	##	##	7,6	92,4
83. Vl. Zălanului	"	50,2	48,3	3,2	96,8
<i>Malnaș + Malnaș Băi</i>		<i>1,6</i>	<i>97,6</i>	<i>4,4</i>	<i>95,3</i>
84. Moacșa	Moacșa	0,2	96,6	1,3	95,9
85. Dălnic	"	0	100	1,7	98,3
86. Pădureni	"	0,6	97,8	0	98,8
87. Ojdula	Ojdula	6,0	92,7	5,5	92,4
88. Hilib	"	1,2	97,5	0	100
89. Ozun	Ozun	19,1	77,0	9,8	89,6
90. Bicfalău	"	14,7	81,1	4,2	95,8
91. Lisnău	"	48,1	49,9	1,7	98,3
92. Lisnău Vale	"	##	##	54,6	44,3
93. Lunca Ozun.	"	##	##	98,0	2,0
94. Măgheruș	"	8,0	87,0	0	100
95. Sântionlunca	"	21,2	78,4	0,9	98,8
<i>Ozun + Lunca Ozun</i>		<i>19,1</i>	<i>77,0</i>	<i>16,0</i>	<i>83,4</i>
<i>Lisnău + Lisnău Vale</i>		<i>48,1</i>	<i>49,9</i>	<i>10,7</i>	<i>89,1</i>
96. Poian	Poian	6,7	90,0	0,1	99,9
97. Belani	"	0	100	0,2	99,8
98. Cărpineni	"	##	##	*	*
99. Estelnic	"	0,7	98,5	0,4	99,6
100. Valea Scurtă	"	1,9	98,5	1,5	98,5
<i>Estelnic + Cărpineni</i>		<i>0,7</i>	<i>98,5</i>	<i>0,7</i>	<i>99,3</i>

101. Reci	Reci	11,4	85,9	1,2	98,2
102. Aninoasa	"	0	99,1	1,7	98,3
103. Bita	"	0	98,0	0	100
104. Saciova	"	5,4	90,3	0	100
105. Sânzieni	Sânzieni	0,2	98,9	0,1	99,4
106. Cașinul Mic	"	##	##	0,3	99,7
107. Petriceni	"	0	100	0	100
108. Valea Seacă	"	0,8	99,2	0,1	99,9
<i>Sânzieni +</i>		<i>0,2</i>	<i>98,9</i>	<i>0,2</i>	<i>99,4</i>
<i>Cașinu Mic</i>					
109. Sita Buzăului	Sita Buz.	98,5	1,5	99,9	0,1
110. Crasna	"	##	##	99,8	0,2
111. Merișor	"	##	##	**	**
112. Zăbrătău	"	##	##	99,2	0,6
<i>Sita Buzăului +</i>		<i>98,5</i>	<i>1,5</i>	<i>99,8</i>	<i>0,2</i>
<i>Crasna +</i>					
<i>Merișor + Zăbrătău</i>					
113. Turia	Turia	4,2	93,4	0,5	99,5
114. Alungeni	"	0,4	97,0	0,8	99,2
115. Valea Crișului	Vi. Criș.	2,6	91,5	0,9	99,1
116. Arcuș	"	7,5	89,3	2,1	97,9
117. Calnic	"	0,8	99,2	0,6	99,0
118. Araci	Vâlcele	47,0	46,7	70,2	29,6
119. Ariușd	"	54,0	44,6	63,3	34,5
120. Hetea	"	##	##	94,6	5,4
121. Vâlcele	"	89,0	1,7	58,0	6,3
<i>Araci + Hetea</i>		<i>47,0</i>	<i>46,7</i>	<i>72,9</i>	<i>26,9</i>
122. Vârghiș	Vârghiș	10,5	81,4	1,8	97,1
123. Zăbala	Zăbala	5,7	91,5	26,1	68,3
124. Peteni	"	0	100	0	100
125. Surcea	"	0,2	98,6	0,8	98,9
126. Tamașfalău	"	0,9	95,5	0,2	99,8
127. Zagon	Zagon	15,4	81,6	45,2	54,7
128. Păpăuți	"	18,4	80,3	49,1	50,9
<i>Zagon + Barcani +</i>		<i>15,4</i>	<i>81,6</i>	<i>71,3</i>	<i>28,6</i>
<i>Lădăuți + Sărămaș</i>					
<i>Păpăuți + Comandău</i>		<i>18,4</i>	<i>80,3</i>	<i>29,7</i>	<i>69,6</i>

THE EVOLUTION OF THE ETHNIC AND CONFESSIONAL STRUCTURE OF THE POPULATION OF COVASNA COUNTY BETWEEN 1850 AND 1992 (Summary)

The present paper is one of the first attempts to materialize in a study, the results which begin to be available together with the programme inaugurated a few years ago, by a teams of researchers from the Department and Laboratory of Sociology of „Babeș-Bolyai„ University, a programme whose main objectives might be summarized as follows:

- a) the publication in Romanian of the data of the censi made in Transylvania since the middle of the last century, on localities, grouped according to the present administrative-territorial structure;
- b) The making of a data basic with the information which, once stocked on a computer, will allow the most various types of analyses, inclusively the reconstitution of the demographic aspects of any territorial area wanted and the analysis of the changes along the time into these areas;

At the moment when we write the present paper, we make final the operation of reconstituting the information the census of 1850, information to be already found in a volume on the way to be printed. The transfer of this information on areas allowed us to achieve the reconstituting, without problems the image of today Covasna county, for the year 1850. Taking an advantage by the fact that The County Head Office of statistics of Covasna County edited in 1994 a volume with the information of the census of 1992, we have tried a quite short and modest presentation of the changes in the ethnic structure from this territory, passed between the two moments separated by a period of almost a century and a half.

Essentially, between 1850 and 1992, the population by Covasna County doubled, passing from 114 thousand to 223 thousand people. The Romanian component met a stronger dynamics than the Hungarian one, magnifying of 3.38 times, as compared with 1.85 (the latter component). As one could expect, the most important general raise was registered in the urban milieu (a raise of 6.14 times, as compared to 1.17 times in the rural milieu). The same, the Romanian population grew in the cities, namely of 11.40 times as compared to 5.46 the Hungarian population. The fact is quite explicable, if we take into account the reduced figures for the Romanians at the middle of the last century, in the localities which make the present cities: only 2,695, which explains why, parallelly with this, a relatively greater increase of the Romanian population, the absolute raise of the urban population is plainly in favour of the Hungarian population: about 74 thousand, as compared to the 28 thousand of Romanians, which was less to be expected is that in the rural milieu - relative and absolute - the raise was definitely greater for the Romanian population. While the Hungarian population grew with only 9% (namely 6.7 thousand of persons), the Romanians of the rural milieu raised with 78 % (10.4 thousand, which is a little more in absolute figures). As a result of this evolution, the proportion of the Romanian and Hungarian population in Covasna County changed as follows:

	The Census of 1850			The Census of 1992		
	Rom.	Hung.	Others	Rom.	Hung.	Others
Total	14,1	82,8	3,1	23,4	75,2	1,4
Rural	14,2	82,7	3,1	21,6	76,8	1,6
Urban	13,5	83,0	3,5	25,0	73,8	1,2

Population

Our study reveals the changes in the ethnic population at the level of the administrative units (cities and villages, as well as at the level of localities). A few categories of localities are brought to light among the 30 villages, in which the Romanian component of the population diminished obviously or it has almost disappeared.

The most revealing cases in this respect are the villages: Ilienii (with 109 Romanians in 1850 and only 17 in 1992), Lemnia (172 and respectively 14), Valea Zălanului (135 and 6), Bicfalău (164 and 18), Cernat (340 and 43), Micfalău (674 and 23), Bixad (378 and 11), as well as two present villages Lisnău and Lisnău Vale, at about 1850 indistinct, in which the number of the Romanians was reduced from 469. totally to 8 in Lisnău and 53 at Lisnău Vale.

